

Emilia Śmiechowska-Petrovskij, Elżbieta Kwiatkowska (2018). Dzieci z trudnościami poznawczymi i emocjonalnymi w młodszy wieku. Terapia i wspieranie. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe UKSW, ss. 202.

Nakładem Wydawnictwa Naukowego UKSW została opublikowana publikacja pod redakcją naukową Emilii Śmiechowskiej-Petrovskij i Elżbiety Kwiatkowskiej *Dzieci z trudnościami poznawczymi i emocjonalnymi w młodszy wieku. Terapia i wspieranie*. Jest to trzecia książka z serii wydawniczej *Dzieci z trudnościami*. . . Książka poświęcona jest tematowi dzieci w młodszy wieku, które doświadczają trudności intelektualnych i afektywnych wynikających z ich niepełnosprawności, choroby lub innych czynników, oraz wsparciu tych dzieci przez różne podmioty w placówce oświatowej (nauczycieli, wychowawców, terapeutów). Monografia uwzględnia wprowadzenie, dziewięć rozdziałów i noty o autorach. Autorami poszczególnych artykułów są pedagodzy i psycholodzy z dwóch ośrodków akademickich w Warszawie – Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Akademii Pedagogiki Specjalnej.

W rozdziale autorstwa Martyny Żelazkowskiej podejmowana jest problematyka dzieci, które przejawiają zaburzenia emocjonalne. Autorka pisze, że trudności emocjonalne powodują nieprawidłowe zachowania u dziecka i wpływają negatywnie na jego funkcjonowanie we wszystkich sferach. Akcentuje nieodzowność objęcia wsparciem terapeutycznym tych dzieci, stwierdzając, że jest niezbędne dla ich prawidłowego rozwoju. Na zakończenie przedstawia formy pomocy i wybrane techniki terapii dzieci z omawianymi trudnościami.

Rozdział przygotowany przez Elżbietę Kwiatkowską poświęcony jest trudnościom, jakich doświadczają nauczyciele edukacji przedszkolnej w pracy z dziećmi z wyzwaniami poznawczymi tzn. dziećmi zdolnymi, które są wybitnie rozwinięte poznawczo, oraz z dziećmi, które mają problemy w tym zakresie. Autorka w celu zebrania wiadomości na wyżej przedstawione zagadnienie przeprowadziła badanie wśród nauczycieli przedszkoli. Uzyskane wyniki eksploracji ukazują, że duża część badanych pedagogów ma problemy w pracy z tymi dziećmi, spowodowane brakiem indywidualnych umiejętności oraz złymi warunkami organizacyjnymi. W związku z tym Kwiatkowska ukazuje powinność doksztalcania kadry nauczycieli w obrębie metodyki pracy z dziećmi z wyzwaniami poznawczymi oraz zwraca uwagę na zmiany, jakie powinny nastąpić w organizacji pracy przedszkoli w celu zapewnienia dzieciom odpowiedniej opieki i wsparcia tym dzieciom.

Trzeci tekst, autorstwa Ilony Skoczeń i Justyny Kurtyki-Chałas, obejmuje zagadnienia dotyczące rodzinnych uwarunkowań zaburzeń lękowych i depresyjnych dzieci w młodszy wieku szkolnym. Niniejszy rozdział został podzielony na dwie części: teoretyczną i metodologiczną. Część teoretyczną autorki poświęciły na

zapoznanie czytelnika z występującymi w psychologii koncepcjami zaburzeń w rozwoju dziecka, w tym zaburzeń lękowych i depresyjnych. Charakteryzują również relacje zachodzące w rodzinie i szczególną uwagę zwracają na powiązanie pomiędzy kontaktem dziecka z rodzicami a występowaniem nieprawidłowości w jego rozwoju i zachowaniu. W części empirycznej Skoczeń i Kurtyka-Chałas zaprezentowały metodologię i wyniki przeprowadzonych badań dotyczących zależności pomiędzy doświadczaną kontrolą rodzicielską a występowaniem zaburzeń internalizacyjnych u dzieci w młodszym wieku szkolnym, a także wskazały propozycje działań pomocowych dla tych dzieci.

Autor czwartego artykułu, Maciej Ciechowski, omówił problem empatii u dzieci w młodszym wieku. Na bazie tego, czym jest empatia i jak przebiega rozwój empatii u dzieci, stworzył model wychowania do empatii dzieci w młodszym wieku. Ciechowski prezentuje czynniki osobowościowe dziecka, które należy rozwijać, i kulturowo-sytuacyjne, które należy kontrolować, by dziecko osiągnęło wysoki poziom empatii. Podaje propozycje metod/ćwiczeń, które można wykorzystać, by kształtować poszczególne czynniki wpływające na rozwój empatii u dzieci. Przy tym zaznacza walory rozwijania empatii u dzieci, gdyż koreluje ona z prospołecznymi zachowaniami i umiejętnościami np. rozwiązywaniem konfliktów.

Analizy zagadnień związanych z przedmiotem biblioterapii i bajkoterapii w pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dokonuje Kamil Kuracki. Autor ukazuje korzyści płynące z stosowania biblioterapii w rozwoju, zachowaniu dziecka i przedstawia biblioterapię jako jedną z metod pomocy psychopedagogicznej, którą można wykorzystać do pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami, przewlekle chorymi, a także z różnymi trudnościami: adaptacyjnymi, rozwojowymi, emocjonalnymi. Kuracki prezentuje przebieg zajęć biblioterapeutycznych, podkreślając znaczenie prawidłowo dobranego tekstu biblioterapeutycznego do trudności, zaburzeń, niepełnosprawności dziecka w celu uzyskania zamierzonych celów edukacyjno-terapeutycznych, a także wymienia kryteria doboru tekstu dla tych dzieci. Następnie autor uwagę swoją poświęca bajkoterapii, która jest gałęzią biblioterapii i jest przeznaczona dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, aby wspierać ich rozwój emocjonalno-społeczny. Sugeruje, że scenariusze, programy, teksty do zajęć można stworzyć samemu, ale także skorzystać z dostępnych na rynku wydawniczym.

W kolejnym rozdziale Kasper Sipowicz i Marlena Podlecka dokonali przeglądu kynoterapii jako metody terapii dzieci z trudnościami emocjonalnymi. Autorzy objaśniają jak obcowanie z psem może pozytywnie wpływać na dobrostan psychiczny dziecka. Korzyści płyną z kontaktu fizycznego z psem poprzez dotyk, a także poprzez wytworzenie się więzi emocjonalnej pomiędzy dzieckiem a zwierzęciem. Sipowicz i Podlecka wskazują, jak powinien odbywać się poprawny proces terapeutyczny z udziałem psa, zwracając uwagę na istotę przeprowadzenia diagnozy funkcjonalnej dziecka, która warunkuje stworzenie programu dogoterapii dostosowanego do możliwości, potrzeb i ograniczeń rozwojowych dziecka. W ostatnim podrozdziale autorzy prezentują zalety stosowania kynoterapii w usprawnianiu dzieci z wybranymi zaburzeniami związanymi z trudnościami emocjonalnymi tj. niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem, mózgowym porażeniem dziecięcym, ADHD, a także w wykorzystywaniu jej w terapii logopedycznej, w terapii zaburzeń integracji sensorycznej i w pracy z dziećmi z dysleksją rozwojową.

W opracowaniu autorstwa Marzeny Dycht została podjęta tematyka systemów skrótowych pisma punktowego w edukacji dzieci niewidomych w Polsce i w wybranych krajach. Dycht opisuje powstawanie i aktualny

stan skrótów brailowskich we Francji, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych i Polsce. Informuje, że pierwsze skrócone pismo Braille'a stworzono w pierwszej połowie XX wieku i wymienia zalety tego pisma. Badaczka również zgłębia temat metodyki nauczania dzieci z niepełnosprawnością wzroku alfabetu Braille'a, uwzględniając w tym nauczanie pisma integralnego i skrótowego, jednocześnie porównując naukę niniejszych kodów w wyżej wymienionych krajach. Autorka, konkludując swoje rozważania, podała do informacji, że obecnie pismo punktowe, jako główne źródło dostępu do informacji i komunikacji dla osób z dysfunkcją wzroku, coraz częściej jest zastępowane przez nowoczesne technologie wykorzystujące syntetyzator mowy. Równocześnie podkreśla, że osoby niewidome powinny uczyć się pisma punktowego, gdyż sprzyja to w ich pełniejszym rozwoju i zapobiega analfabetyzacji. Zwróciła także uwagę, że pomimo postępu technik bezdotykowych pismo punktowe jest udoskonalane.

Treści rozdziału Natalii Bednarskiej traktują o przetwarzaniu fonologicznym. Autorka szczegółowo omawia, czym jest przetwarzanie fonologiczne, i wyjaśnia znaczenie prawidłowego przetwarzania fonologicznego na funkcjonowanie i rozwój dziecka. W związku z powyższym Bednarska zaakcentowała, że omawiana funkcja wymaga kompetentnej diagnozy, by w razie nieprawidłowości udzielić profesjonalnego wsparcia dziecku w wieku przedszkolnym, wczesnoszkolnym i starszym. Autorka na kartach swojego artykułu prezentuje wybrane narzędzia do diagnozy funkcji fonologicznych i wskazuje zasady terapii tych funkcji.

Ostatni rozdział napisany został przez Emilię Śmiechowską-Petrovskij. Autorka podejmuje kwestie podręczników szkolnych dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w nurcie edukacji włączającej. Wyraża ważność adaptacji podręczników do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w dydaktyce inkluzyjnej. Autorka prezentuje również zasady uprzystępniania podręczników dla tej grupy dzieci. Podkreśla, że niebagatelne znaczenie dla przynoszenia korzyści edukacyjnych z używania zaadaptowanych podręczników ma wiedza nauczycieli na temat „założeń adaptacji, struktury podręczników, specjalnej ich formy oraz wszelkich rozwiązań adaptacyjnych” oraz nauka uczniów korzystania z nich przez nauczycieli, pedagogów specjalnych.

Teksty zgromadzone w monografii koncentrują się wokół problematyki dzieci z trudnościami poznawczymi i emocjonalnymi. W książce przedstawione są treści teoretyczne na podejmowany temat, ale również zaprezentowane są wyniki badań przeprowadzonych w tym zakresie. Usytuowane są w obszarze nauk pedagogicznych i psychologicznych. Dzięki lekturze tego opracowania można zgłębić swoją wiedzę teoretyczną, ale również praktyczną na omawiany temat. Publikacja uświadamia, jakie trudności w funkcjonowaniu doświadczają dzieci z omawianymi problemami, oraz podaje propozycję działań pomocowych na ich rzecz. Autorzy poszczególnych rozdziałów w sposób interesujący przedstawiają poruszane przez siebie zagadnienia na łamach publikacji i tym samym poszerzają istniejące wiadomości dotyczące opisywanego przedmiotu badań.

Omawiana praca zbiorowa może zainteresować wszystkich nauczycieli pracujących z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Adresatami tej lektury powinni być także psychologowie i terapeuci. Zachęcam do zapoznania się z jej treścią rodziców dzieci, które borykają się z niniejszymi problemami.

Małgorzata Mróz
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie
ORCID: 0000-0002-9816-6951